Optika és relativitáselmélet
3. gyakorlat

Szükséges előimeretek: Poynting-vektor, Helmholtz-egyenlet, sík-, gömb- és hengerhullámok, Brewster-szög, Fresnel-formulák (fizikai jelentése);

Tesztfeladatok órára:

F1. Egy vákuumban terjedő elektromágneses síkhullámban a mágneses indukcióvektort a szokásos jelölésekkel a $\boldsymbol{B}(\boldsymbol{r},t) = \boldsymbol{B}_0 \cos(-ky - \omega t)$ kifejezés adja meg. Adjuk meg a $\boldsymbol{B}_0/|\boldsymbol{B}_0|$ vektort, ha az origóban a $t = \pi/\omega$ időpillanatban az elektromos térerősség a pozitív z irányba mutat!

A) $(-1,0,0)$ **B)** $(1,0,0)$ **C)** $(0,1,0)$ **D)** $(0,-1,0)$ **E)** $\frac{1}{\sqrt{2}}(1,1,0)$

F2. Egy vákuumban terjedő elektromágneses síkhullám hullámszámvektora az $(1,1,0)$ vektorral jellemzett irányba mutat, az elektromos térerősség legnagyobb értéke E_0. Mekkora az x–z síkban fekvő felületre eső fény időátlagolt intenzitása? (Itt c a fénysebesség, ε_0 és μ_0 pedig a vákuum permittivitása, illetve permeabilitása.)

A) $\frac{\sqrt{2}}{2}\varepsilon_0 c E_0^2$ **B)** $\frac{1}{2}\varepsilon_0 c E_0^2$ **C)** $\frac{1}{2}\frac{E_0^2}{\mu_0 c}$ **D)** $\frac{1}{\sqrt{8}}\frac{E_0^2}{\mu_0 c}$ **E)** $\frac{1}{\sqrt{2}}\sqrt{\frac{\varepsilon_0}{\mu_0}}E_0^2$

F3. Vákuumban haladó, E_0 amplitúdójú, transzverzális mágneses (TM) polarizáltságú elektromágneses síkhullám érkezik n törésmutatójú dielektrikum sík határfelületére a Brewster-szöggel megegyező beesési szögben. Mekkora a közegben továbbhaladó hullám amplitúdója?

A) $\frac{E_0}{n^2}$ **B)** $\frac{E_0}{n}$ **C)** $\frac{E_0}{\sqrt{n}}$ **D)** E_0 **E)** $\sqrt{n}\,E_0$

F4. Az *ábra* az elektromos térerősséget mutatja a z koordináta függvényében egy z irányba c csoportsebességgel haladó elektromágneses hullámcsomagban két tetszőleges, egymást követő időpillanatban. Mekkora a fázissebesség?

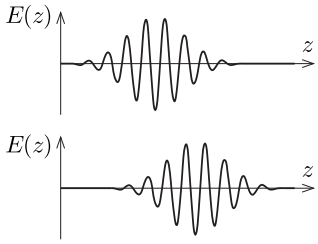

A) 0 **B)** $c/2$ **C)** c

D) $2c$ **E)** egyik sem

F5. Vizsgáljuk a következő parciális differenciálegyenlet hullámmegoldásait:

$$\frac{\partial^3}{\partial x^3}u(x,t) - \mathrm{i}\alpha\, u(x,t) = \beta\frac{\partial}{\partial t}u(x,t),$$

ahol α és β pozitív konstansok. Mekkora k hullámszám esetén lesz az egyenletet kielégítő hullámok fázissebessége minimális?

A) $\sqrt[3]{\alpha}$ **B)** $\alpha\beta^2$ **C)** $\sqrt[3]{\alpha/2}$ **D)** $2\alpha/\beta$ **E)** $\sqrt[3]{2\alpha}$

További gyakorló feladatok:

Gy1. Az n törésmutatójú közegben terjedő elektromágneses síkhullám $\boldsymbol{E}(\boldsymbol{r},t)$ elektromos tere SI egységekben a következő alakú:

$$\boldsymbol{E}(\boldsymbol{r},t) = E_0 \begin{pmatrix} 1 \\ p \\ 0 \end{pmatrix} \cos\left[\frac{\pi}{3}\left(\sqrt{3}x + \frac{\sqrt{2}}{2}y + \frac{\sqrt{2}}{2}z\right) \times 10^7 - 3{,}7 \times 10^{15} t\right],$$

ahol E_0 egy konstans.

- Milyen irányban terjed a hullám?
- Határozzuk meg a p paraméter értékét!
- Határozzuk meg a λ hullámhosszt, az ω körfrekvenciát, a T periódusidőt és a fázissebességet!
- Mekkora a közeg n törésmutatója?
- Határozzuk meg a $\boldsymbol{B}(\boldsymbol{r}, t)$ mágneses teret!
- Írjuk fel az $\boldsymbol{E}(\boldsymbol{r}, t)$ teret komplex formában (azaz amelynek valós része éppen $\boldsymbol{E}(\boldsymbol{r}, t)$)! Mekkorák a tér komplex amplitúdó-komponensei?

Gy2. A Klein-Gordon egyenlet gyakran előkerül a fizikában:

$$\frac{1}{c^2}\frac{\partial^2 u}{\partial t^2} = \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} - m^2 u,$$

ahol m egy m^{-1} dimenziójú konstans. Ilyen alakú egyenlet írja le például egy hullámvezetőben (koax kábel) az elektromágneses hullámok terjedését vagy a spin nélküli relativisztikus részecskék (pl. pion) hullámfüggvényét.

Számítsuk ki és ábrázoljuk az egyenlet diszperziós relációját, valamint a fázissebességet és a csoportsebességet!

b) Számítsuk ki a fázissebességet és a csoportsebességet! Vázlatosan ábrázoljuk is a diszperziós relációt, csoportsebességet és a fázissebességet!

Gy3. Három síktükröt összeillesztünk úgy, hogy síkjaik páronként merőlegesek legyenek egymásra. A hullámszámvektor fogalmával mutassuk meg, hogy a rendszerre ejtett lézersugár a három tükörről való visszaverődés után eredeti irányával párhuzamos irányban verődik vissza. (Így működik a macskaszem, amely sok hasonló kis cellából áll.)